

The Relationship between Spiritual Intelligence and Organizational Health of Elementary Teachers: The Mediating Role of Islamic work ethics and Spiritual Health

Azim Omidvar*^{id}, Salim Kazemi^{id}, Davod Tousi^{id}, Darya Aghelzadeh^{id}

Educational Administration, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

*Correspondence should be addressed to Mr Azimomidvar; Email: azim_omidvar@yahoo.com

Article Info

Received: Dec 17, 2023

Received in revised form:

Feb 5, 2025

Accepted: Apr 8, 2024

Available Online: Dec 1, 2024

Keywords:

Islamic work ethics

Organizational health

Spiritual health

Spiritual intelligence

<https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i4.44131>

Abstract

Background and Objective: Organizations are considered living entities that have an identity independent of their members; This personality and identity can be healthy or sick. An organization that is healthy can work effectively and provide employee satisfaction. On this basis, the current research was conducted with the aim of examining the relationship between spiritual intelligence and organizational health of elementary school teachers with the mediating role of Islamic work ethics and spiritual health.

Methods: The present study was a descriptive-correlational study based on structural equation modeling. The research population included all primary school teachers of Ardabil, Iran, in the academic year 2023-2024. The studied sample was selected using Cochran's formula and random cluster sampling method ($n = 350$ teachers). To collect data, the questionnaires of standard Islamic ethics by Golpour and Nadi (2010), spiritual intelligence by King (2008), spiritual health by Palutizin and Allison (1982) and organizational health by Hoy et al. (1996) were used. Also, structural equation modeling and SPSS and SMART PLS3 software were used to analyze the findings. In the present study, all ethical consideration were observed and the authors of the article reported no conflict of interest.

Results: The results related to the correlation coefficient showed a significant positive correlation between the variables of Islamic work ethics, organizational health, spiritual health and spiritual intelligence. In addition, Islamic ethics of work had a significantly positive and direct effect on organizational health ($P > 0.1$ and $\beta = 0.78$), organizational health and spiritual health ($P > 0.1$ and $\beta = 0.21$), spiritual intelligence and Islamic ethics ($P > 0.1$ and 0.96). β) and spiritual intelligence had a positive and significant direct effect on spiritual health ($P > 0.1$ and $\beta = 0.77$). In addition, spiritual intelligence through Islamic work ethics had a positive and significant indirect effect on organizational health ($P < 0.1$ and $\beta = 0.76$). Also, spiritual intelligence through spiritual health had a positive and significant indirect effect on organizational health ($P < 0.1$ and $\beta = 0.16$).

Conclusion: Based on the findings, the higher the spiritual intelligence of teachers and the more they behave according to Islamic ethics, the higher the organizational health and spiritual health of teachers. Therefore, the spiritual intelligence of teachers can influence organizational health with the mediating role of Islamic work ethics and spiritual health.

Please cite this article as: Omidvar A, Kazemi S, Tousi D, Aghelzadeh D. The Relationship between Spiritual Intelligence and Organizational Health of Elementary Teachers: The Mediating Role of Islamic work ethics and Spiritual Health. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2024;10(4):1-15. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i4.44131>

Summary

Background and Objective

Many countries face an inadequate level of health status in all aspects (1). One of its most important aspects is organizational health (2). Considering that today organizations have a decisive role in the progress of any country, having positive characteristics such as organizational health, in addition to creating a better atmosphere in the organization, improving performance and increasing the satisfaction and commitment of employees, spiritual intelligence in a larger scale increases (7). Spiritual intelligence is a set of individual capacities related to spiritual resources, the meaning of life and the integrated connection between us and the world in which we live (1). Also, spiritual intelligence provides a personal sense of the meaning of a person's life and plays an essential role in the work environment because it can lead to organizational health and improve employees' satisfaction and performance (10). In addition to spiritual intelligence, Islamic work ethics also plays a significant role in promoting organizational health (13). Life without work becomes meaningless and those who work hard are more successful in life. Ethics is defined as a system of values, beliefs, principles, foundations, and dos and don'ts, based on which the good and bad of the organization is determined and a bad action is distinguished from a good one (15). Finally, according to studies and research evidence, spiritual health is one of the variables that can affect organizational health (18). Spiritual health in the organization can lead the organization toward achieving an excellent performance and affect the health of the organization's employees (7). On the other hand, one of the important tasks of organizations in today's world is to maintain the health of employees and try to improve it. Spiritual health is one of the important aspects of health. Ignoring the spiritual dimension of human existence, which is related to health, feeling good, and recovery, is considered as ignoring a vital part of human existence, which distorts the whole life of a person. Spiritual health is considered the only force that provides a harmonious and integrated connection between all dimensions of health (19). This research has theoretical and practical importance. In the theoretical aspect, despite the existence of extensive research in the field of organizational health and its related concepts and various researches that have explained health in

the organization, there is not enough knowledge about organizational health in schools and there are still many ambiguities in this regard. There is a concept that requires conducting research and collecting more experimental data; therefore, the results of the current research can fill the existing theoretical gap related to organizational health and help to more accurately identify the antecedents and consequences of organizational health. From a practical point of view, the results of this study can be useful for improving spiritual and organizational health in schools by further explaining the concept of organizational health and the factors affecting it. Therefore, the present study examines whether the relationship between spiritual intelligence and organizational health is meaningful with the mediating role of spiritual health and Islamic work ethics.

Methods

Compliance with ethical guidelines: This is descriptive-correlational study based on structural equation modeling. The research population included all primary school teachers in Ardabil, Iran in the academic year 1402-1403. The studied sample was selected using Cochran's formula and random cluster sampling method ($n = 350$). To collect data, the questionnaires of standard Islamic ethics by Golpour and Nadi (2010), spiritual intelligence by King (2008), spiritual health by Palutizin and Allison (1982) and organizational health by Hoy et al. (1996) were used. Also, structural equation modeling and SPSS and SMART PLS3 software were used to analyze the collected data.

In this research, all ethical considerations including obtaining informed consent, privacy protection, anonymity of respondents and confidentiality of information related to the participants were observed.

Results

The results of the correlation coefficient showed that there was a significant positive correlation between the variables of Islamic work ethics, organizational health, spiritual health and spiritual intelligence. In addition, Islamic work ethics had a significantly positive and direct effect on organizational health ($P > 0.1$ and $\beta = 0.78$), organizational health and spiritual health ($P > 0.1$ and $\beta = 0.21$), spiritual intelligence and Islamic ethics ($P > 0.1$ and $\beta = 0.96$) ($\beta = 0$) and spiritual intelligence had a positive and significant direct effect on spiritual health ($P > 0.1$ and $\beta = 0.77$). In addition, spiritual intelligence through Islamic work ethics had a significantly positive and

indirect effect on organizational health ($P < 0.1$ and $\beta = 0.76$).

Conclusion

The present study was conducted with the aim of investigating the relationship between spiritual intelligence and organizational health of elementary teachers with the mediating role of Islamic work ethics and spiritual health. In the current research, the causal relationships between the variables among the primary teachers of Ardabil were investigated. The findings obtained from the analysis of research data yielded the following results. Based on the tested research model, the effect of spiritual intelligence on Islamic ethics was confirmed. The direct effect of spiritual intelligence on spiritual health was confirmed. The direct effect of Islamic ethics on organizational health was also confirmed. Further, the direct effect of spiritual health on organizational health was confirmed. Also, all the indirect paths of Islamic ethics in the relationship between spiritual intelligence and organizational health and the indirect effect of spiritual health in the relationship between spiritual intelligence and organizational health were confirmed. These findings are in line with the results of the studies by Zarnagarian and Azizi (2019), Ashuri et al. and Sharif Nia et al. (2022). Based on the findings, it can be stated that the higher the spiritual intelligence of teachers and the more they behave based on Islamic ethics, the higher the organizational health and spiritual health of teachers will be. Therefore, the spiritual intelligence of teachers can influence organizational health with the mediating role of Islamic work ethics and spiritual health.

Acknowledgements

The researchers are grateful to the primary school teachers of Ardabil for their sincere cooperation and assistance in achieving the research goals.

Ethical considerations

The researchers hereby declare that in this research, all related ethical considerations, including professional, scientific and educational responsibility, respect for the rights and dignity of individuals, non-fabrication and distortion of information, conflict of interests, professional confidentiality, confidentiality of questionnaires, obtaining informed consent of the participants in the research and the right to withdraw from it were respected. According to the authors of the article, the current research is derived from the quantitative part of the research of the second author of the article, which was approved by the Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat

Ethics Committee of University of Mohaghegh Ardabili with the code of ethics IR.ARUMS.REC.1399.209.

Funding

According to the authors of this article, this research was funded by Mohaghegh Ardabili University.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest in this study.

Authors' contribution

Supervision of the article and editing: first author; data collection: second author; data analysis: first and second authors; and discussion and conclusion: third and fourth authors.

علاقة الذكاء العاطفي بالنزاهة التنظيمية لدى معلمي الابتدائية بالتأكيد على أخلاق العمل الإسلامية والسلامة الروحية كعامل وسيط

عظيم اميدوار^{id*}، سليم كاظمي^{id}، داوود طوسي^{id}، دريا عاقل زادة^{id}

قسم العلوم التربوية، كلية العلوم التربوية وعلم النفس، جامعة الخقق الأردبيلي، أردبيل، إيران.

* المراسلات الموجهة إلى سيد عظيم اميدوار؛ البريد الإلكتروني: azim_omidvar@yahoo.com

معلومات المادة

الوصول: ٣ جمادى الثاني ١٤٤٥

وصول النص النهائي: ٦ شعبان ١٤٤٦

القبول: ٢٨ رمضان ١٤٤٥

النشر الإلكتروني: ١٩ جمادى الثاني ١٤٤٦

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: تعتبر المنظمات كائنات حية لها هوية مستقلة عن أعضائها. وهي كالأإنسان يمكن أن تكون سلمية أو تصاب بالمرض. فالمنظمة السليمة والنزيهة من الأمراض يمكن أن تؤثر على بيئتها وتكسب رضا العاملين بها. وعليه، فإن هذه الدراسة للتركيز على علاقة الذكاء العاطفي بالسلامة التنظيمية لدى معلمي المدارس الابتدائية مع دور أخلاق العمل الإسلامية والسلامة الروحية كعامل وسيط.

منهجية البحث: المنهج الذي اعتمدت عليه الدراسة هو المنهج الوصفي-الإرتباطي القائم على نموذج المعادلات الهيكلية. اما الجمعية الإحصائية فقد شملت معلمي المدارس الإبتدائية في مدينة أردبيل لعام ٢٠٢٢-٢٣. وقد اختير ٣٥٠ معلماً عبر منهج كوكران وأسلوب أخذ العينات العشوائية. كما استخدم البحث لجمع المعطيات على استبيان الأخلاق الإسلامية لجل بور ونادي (١٣٩٠)، والذكاء العاطفي لكينج (٢٠٠٨)، والسلامة الروحية لدى بالوتيزين وآيسون (١٩٨٢)، والسلامة التنظيمية لدى هوى والزلاء (١٩٩٦). كما استخدم البحث أسلوب نمذجة المعادلات الهيكلية وتطبيق SPSS و SMART PLS3. يُذكر أنه قد تمت مراعاة جميع الموارد الأخلاقية في هذا البحث وإضافة إلى ذلك فإنّ مولفي البحث لم يشيروا إلى أيّ تضارب في المصالح.

المعطيات: اظهرت النتائج أنّ تأثير أخلاق العمل الإسلامية على السلامة التنظيمية تعادل $(P < 0.1)$ و $(\beta = 0.78)$ ، وتأثير السلامة التنظيمية على السلامة الروحية تعادل $(P < 0.1)$ و $(\beta = 0.21)$ ، كما أنّ الذكاء الروحي يؤثر على الأخلاق الإسلامية بهذه الصورة: $(P < 0.1)$ و $(\beta = 0.96)$ ، وتأثير الذكاء الروحي على السلامة الروحية $(P < 0.1)$ و $(\beta = 0.77)$ ، وكلها كان لها تأثير إيجابي وذو دلالة إحصائية واضحة.

فضلا عن ذلك فإنّ الذكاء الروحي يؤثر على عبر أخلاق العمل الإسلامية والسلامة التنظيمية بهذه الدرجة: $(P < 0.1)$ و $(\beta = 0.76)$ وله تأثير غير مباشر وإيجابي وذو دلالة إحصائية. كما أنّ الذكاء الروحي يؤثر على السلامة الروحية والسلامة التنظيمية بدرجة: $(P < 0.1)$ و $(\beta = 0.16)$ وهو أيضا له تأثير غير مباشر وإيجابي وذو دلالة إحصائية واضحة.

الاستنتاج: اظهرت النتائج أنّ ارتفاع الذكاء العاطفي لدى المعلمين المصحوب بأخلاق العمل الإسلامية، يؤثر بنفس الدرجة على نزاهة التنظيم والسلامة التنظيمية والسلامة الروحية لدى العاملين في سلك التعليم. إذن الذكاء الروحي لدى المعلمين مع دور أخلاق العمل الإسلامية كعامل وسيط إضافة إلى السلامة الروحية يمكن أن يؤثر إيجاباً على السلامة التنظيمية.

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Please cite this article as: Omidvar A, Kazemi S, Tousi D, Aghelzadeh D. The Relationship between Spiritual Intelligence and Organizational Health of Elementary Teachers: The Mediating Role of Islamic work ethics and Spiritual Health. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2024;10(4):1-15. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i4.44131>.

رابطه‌ی هوش معنوی با سلامت سازمانی معلمان ابتدایی و نقش واسطه‌ای اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی

عظیم امیدوار*^{ID}، سلیم کاظمی^{ID}، داود طوسی^{ID}، دریا عاقل زاده^{ID}

گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
 *مکاتبات خطاب به آقای عظیم امیدوار؛ رایانامه: azim_omidvar@yahoo.com

اطلاعات مقاله

دریافت: ۲۶ آذر ۱۴۰۲

دریافت متن نهایی: ۱۷ بهمن ۱۴۰۳

پذیرش: ۲۰ فروردین ۱۴۰۳

نشر الکترونیکی: ۱ دی ۱۴۰۳

چکیده

سابقه و هدف: سازمان‌ها موجودات زنده‌ای تصور می‌شوند که دارای هویتی مستقل از اعضای خود هستند؛ این شخصیت و هویت می‌تواند سالم یا بیمار باشد. سازمانی که از سلامت برخوردار است، می‌تواند اثربخش عمل کند و رضایت کارکنان را فراهم آورد. بدین منظور پژوهش حاضر با هدف فهم رابطه‌ی هوش معنوی با سلامت سازمانی معلمان ابتدایی و نقش واسطه‌ای اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی انجام گرفت.

روش کار: روش پژوهش توصیفی-هم‌بستگی مبتنی بر مدل معادلات ساختاری است. جامعه‌ی پژوهش، معلمان ابتدایی شهرستان اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بودند. نمونه‌ی مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران و با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به تعداد ۳۵۰ نفر انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های استاندارد «اخلاق اسلامی کار» گل‌پور و نادری (۱۳۹۰)، «هوش معنوی» کینگ (۲۰۰۸)، «سلامت معنوی» پالوتیزین و آلیسون (۱۹۸۲) و «سلامت سازمانی» هوی و همکاران (۱۹۹۶) استفاده شده است. همچنین برای تحلیل یافته‌ها از روش مدل معادلات ساختاری و از نرم‌افزارهای SPSS و SMART PLS3 استفاده شد. در این پژوهش همه‌ی موارد اخلاقی رعایت شده است و مؤلفان مقاله تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد اخلاق اسلامی کار بر سلامت سازمانی ($\beta=0/78$ و $p < 0/1$)، سلامت سازمانی و سلامت معنوی ($\beta=0/21$ و $p < 0/1$)، هوش معنوی و اخلاق اسلامی ($P < 0/1$) و $\beta=0/96$) و هوش معنوی بر سلامت معنوی ($\beta=0/77$ و $p < 0/1$) اثر مستقیم مثبت و معناداری داشت. علاوه بر این، هوش معنوی از طریق اخلاق اسلامی کار بر سلامت سازمانی ($\beta=0/76$ و $p < 0/1$) اثر غیرمستقیم مثبت و معناداری داشت. همچنین هوش معنوی از طریق سلامت معنوی بر سلامت سازمانی ($\beta=0/16$ و $p < 0/1$) اثر غیرمستقیم مثبت و معناداری داشت.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های به‌دست‌آمده، هرچقدر هوش معنوی معلمان بالاتر باشد و براساس اخلاق اسلامی رفتار کنند، به همان میزان سلامت سازمانی و سلامت معنوی معلمان بیشتر می‌شود. بنابراین هوش معنوی معلمان با نقش میانجی اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی می‌تواند بر سلامت سازمانی تأثیر بگذارد.

استناد مقاله به این صورت است:

Please cite this article as: Omidvar A, Kazemi S, Tousi D, Aghelzadeh D. The Relationship between Spiritual Intelligence and Organizational Health of Elementary Teachers: The Mediating Role of Islamic work ethics and Spiritual Health. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2024;10(4):1-15. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i4.44131>

مقدمه

بسیاری از کشورها در تمامی وجوه، با سطح ناکافی از وضعیت سلامت مواجه هستند (۱). یکی از مهم‌ترین وجوه آن سلامت سازمانی^۱ است. سلامت سازمانی به وضعیتی فراتر از اثربخشی سازمانی در کوتاه‌مدت اشاره دارد و بیشتر بر اثربخشی و پیگیری اهداف در بلندمدت ناظر است (۲). سلامت سازمانی تضمین‌کننده‌ی بقا، رشد و تداوم سازمان در محیط رقابتی پیچیده و مبهم است (۳). سلامت سازمانی به شرایطی فراتر از اثربخشی کوتاه‌مدت سازمان دلالت دارد (۴). یک سازمان سالم از توانایی کنار آمدن با عوامل بیرونی با حفظ قدرت درونی، و در عین حال تطبیق دادن خود با شرایط در حال تغییر برخوردار است (۵). سازمان سالم سازمانی است که نه تنها در محیط خود دوام می‌آورد؛ بلکه در یک برهه‌ی زمان طولانی نیز به‌طور کافی سازش کرده و توانایی‌های بقا و سازش خود را به‌طور مداوم توسعه و گسترش می‌دهد (۶). با توجه به اینکه امروزه سازمان‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشرفت هر کشوری دارند، برخورداری از ویژگی‌هایی مثبت همچون سلامت سازمانی، علاوه بر ایجاد جوّ بهتر در سازمان و بهبود عملکرد و افزایش رضایت و تعهد کارکنان، می‌تواند در نقش و مقیاسی وسیع‌تر، باعث افزایش هوش معنوی^۲ شود (۷).

هوش معنوی مجموعه‌ای از ظرفیت‌های فردی در ارتباط با منابع معنوی، معنای زندگی و ارتباط یکپارچه بین ما و دنیایی است که در آن زندگی می‌کنیم. هوش معنوی دربردارنده‌ی نوعی اثر سازگاری و رفتار حل مسأله است که بالاترین سطوح رشدی را در حیطه‌های مختلف شناختی، اخلاقی، هیجانی و بین‌فردی شامل می‌شود و در نهایت به شناخت هدف نهایی زندگی و معنایابی زندگی می‌انجامد (۱). ایمونز^۳ بیان کرده است که هوش معنوی دارای ویژگی‌های متفاوتی می‌باشد که این ویژگی‌ها در افراد مختلف متفاوت است. او هوش معنوی را شامل توانایی تعالی و برتری توانایی دستیابی به حالات معنوی و عمیق تأمل، مثل مراقبه و تبعیت از خود، توانایی استفاده از ظرفیت‌ها و منابع معنوی برای حل مسائل روزانه می‌داند (۸). اگر هوش معنوی در محیط سازمان و با زندگی کارکنان پیوند بخورد، نیروی قدرتمندی حاصل می‌شود که افراد در طول انجام وظایف کاری خود، احساس بهتر و معنادارتری را

تجربه می‌کنند و کار را به‌عنوان یک مأموریت می‌پذیرند (۹). همچنین هوش معنوی یک حس شخصی درباره‌ی معنی زندگی فرد ارائه می‌دهد و نقش اساسی در محیط کار ایفا می‌کند؛ زیرا می‌تواند منجر به سلامت سازمانی و ارتقای رضایت و عملکرد کارکنان شود (۱۰). عابدی و موسوی در پژوهشی با عنوان «رابطه‌ی بین ابعاد هوش معنوی و سلامت سازمانی با نقش واسطه‌ای رفتار شهروندی سازمانی»، به این نتیجه رسیدند که هوش معنوی باعث ارتقای سلامت سازمانی می‌شود (۱۱). همچنین پاک‌نیت و جاویدی در پژوهش خود با عنوان «رابطه‌ی بین هوش معنوی و سلامت سازمانی در کارکنان دانشگاه علوم پزشکی و اداره‌ی ورزش شهرستان بابل»، به این نتیجه رسیدند که هوش معنوی باعث ارتقای سلامت سازمانی در بدنه‌ی سازمان می‌شود (۱۲).

علاوه بر هوش معنوی، اخلاق اسلامی کار^۴ نیز در ارتقای سلامت سازمانی نقش بسزایی دارد (۱۳). شواهد پژوهشی ترخونی و همکاران با عنوان «ارتباط بین اخلاق حرفه‌ای و سلامت سازمانی حساب‌برسان و حسابداران» گویای تأثیر اخلاق بر سلامت سازمانی می‌باشد (۱۴). زندگی بدون کار بی‌معنی می‌شود و کسانی که سخت کار می‌کنند، در زندگی موفق‌تر هستند. اخلاقیات به‌عنوان سیستمی از ارزش‌ها، باورها، اصول، مبانی، بایدها و نبایدها تعریف می‌شود که براساس آن نیک و بدی سازمان مشخص، و عمل بد از خوب متمایز می‌گردد (۱۵). اخلاق کار نوعی هنجار فرهنگی است که به انجام کار مناسب و خوب در جامعه، ارزش معنوی مثبتی می‌دهد (۱۶). برخلاف بسیاری از جوامع، کار در اسلام از ارزش ذاتی برخوردار، و همواره بر آن تأکید شده است. در چشم‌انداز اسلامی، کار در پرتوی نیازهای انسان و ضرورت برقراری تعادل و آرامش در زندگی فردی و اجتماعی افراد، فضیلت تلقی می‌شود. اما کار کردن همواره تحت کنترل نگه داشته شده و از افراط در آن با تأکید قرآن بر فانی و گذرا بودن زندگی و خطر حرص و طمع‌کاری و اهمیت پرهیز از ثروت‌اندوزی جلوگیری شده است (۱۷).

سرانجام طبق مطالعات و شواهد پژوهشی، سلامت معنوی^۵ یکی از متغیرهایی هست که می‌تواند بر سلامت سازمانی اثرگذار باشد (۱۸). سلامت معنوی در سازمان می‌تواند سازمان را در جهت رسیدن به یک عملکرد عالی سوق دهد و بر سلامت سازمان کارکنان تأثیرگذار باشد (۷). از طرف دیگر، یکی

^۱ organizational health

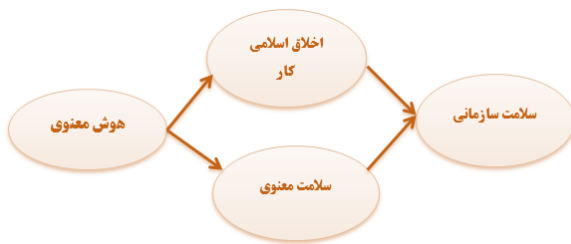
^۲ Spiritual Intelligence

^۳ Emmons

^۴ Islamic ethics of work

^۵ Spiritual health

معنوی با نقش میانجی اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی بر سلامت سازمانی معنادار است؟

نمودار ۱) مدل مفهومی پژوهشی

روش کار

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در این پژوهش تمامی اصول اخلاقی شامل رضایت آگاهانه، حفظ حریم خصوص، ناشناس بودن پاسخگویان و محرمانه بودن اطلاعات آزمودنی‌ها رعایت شده است.

پژوهش حاضر براساس هدف، کاربردی است و براساس نوع روش، توصیفی-هم‌بستگی می‌باشد. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی معلمان ابتدایی شهرستان اردبیل به تعداد ۳۸۵۰ نفر بود. تعداد ۳۵۰ نفر به‌عنوان نمونه‌ی آماری پژوهش بر اساس فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه-گیری تصادفی خوشه‌ای برای جمع‌آوری داده‌ها انتخاب شدند. طبق مراحل زیر ۳۵۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب گردید:

- ۱ - مناطق آموزشی به دو حوزه‌ی جغرافیایی (ناحیه‌ی ۱ و ۲) تقسیم شدند.
  - ۲ - در هر حوزه تعداد مدارس مقاطع ابتدایی دخترانه و پسرانه مشخص گردید.
  - ۳ - برای هر حوزه‌ی جغرافیایی، مقطع و نوع مدرسه (دخترانه، پسرانه)، به‌تناسب تعداد نمونه، با توجه به جنسیت، حجم معلمان (۲۷۰۰ زن و ۱۱۸۵ مرد) هر طبقه به جامعه‌ی آماری محاسبه گردید.
  - ۴ - در این مرحله از هر طبقه‌ی تناسب، تعداد نمونه‌ی اختصاص‌یافته برای آن حوزه، تعدادی مدارس انتخاب و پرسش‌نامه‌ها به‌صورت تصادفی در بین معلمان ابتدایی توزیع شد.
- برای جمع‌آوری داده‌ها از چهار پرسش‌نامه‌ی بسته‌پاسخ استفاده شد که شرح هر یک از پرسش‌نامه‌ها در ادامه آورده شده است.

از وظایف مهم سازمان‌ها در جهان کنونی، حفظ سلامت کارکنان و تلاش در جهت ارتقای آن می‌باشد. سلامت معنوی یکی از ابعاد مهم سلامت محسوب می‌شود. نادیده گرفتن بعد معنوی وجود انسان که با سلامتی، احساس خوب بودن و بهبودی ارتباط دارد، به‌منزله‌ی نادیده گرفتن بخشی از حیاتی از وجود انسان تلقی می‌شود که کل زندگی فرد را محدود می‌کند. سلامت معنوی یگانه نیرویی قلمداد می‌شود که ارتباط هماهنگ و یکپارچه‌ای را بین تمام ابعاد سلامت فراهم می‌کند. در سال‌های اخیر، سلامت معنوی به‌عنوان یکی از ابعاد چهارگانه سلامت در دستور کار سازمان جهانی بهداشت قرار گرفته است (۱۹). همان‌گونه که ابعاد جسمی، روانی و اجتماعی به هم ارتباط دارند و بر هم تأثیر می‌گذارند، بعد معنوی انسان و سلامت معنوی نیز با سایر ابعاد سلامت در ارتباط و تأثیرگذار است؛ لذا این مهم باید برای ارتقای سلامت مورد توجه قرار گیرد (۲۰). سلامت معلمان به‌نوبه‌ی خود با سلامت دانش آموزان ارتباط دارد و گذشته از آن، ایفای نقش معلمی به‌صورتی کارآمد و اثربخش، مستلزم برخورداری از حداقل فاکتورها و شاخص‌های مرتبط با سلامت همه‌جانبه است. سلامت معلمان و به‌ویژه سلامت سازمانی و معنوی آنان که کمتر مورد توجه و بررسی محققان قرار گرفته، مسئله‌ای اساسی و ضروری است. از منظر اسلامی، سلامت معنوی همچون چتری بر سلامت جسمانی، روانی، عاطفی، اخلاقی و اجتماعی سایه می‌افکند (۲۱). از این‌رو لازم است درباره‌ی سلامت سازمانی و سلامت معنوی معلمان و عوامل مرتبط با آن، مانند هوش معنوی و اخلاق اسلامی مطالعه شود. همچنین این پژوهش دارای اهمیت نظری و کاربردی است. در بعد نظری علی‌رغم وجود تحقیقات گسترده در حوزه‌ی سلامت سازمانی و مفاهیم مرتبط بر آن و انجام پژوهش‌های مختلف که به تبیین سلامت در سازمان پرداخته‌اند، درخصوص سلامت سازمانی در مدارس شناخت کافی به دست نیامده است. هنوز ابهام‌های فراوانی درخصوص این مفهوم وجود دارد که مستلزم انجام پژوهش‌ها و گردآوری داده‌های تجربی بیشتری است. از این‌رو نتایج پژوهش حاضر، می‌تواند خلأ نظری موجود سلامت سازمانی را پر کند و به شناسایی دقیق‌تر پیشایندها و پسایندهای سلامت سازمانی یاری رساند. از جنبه‌ی کاربردی نیز، این پژوهش می‌تواند با تبیین بیشتر مفهوم سلامت سازمانی و عوامل اثرگذار بر آن، در بهبود سلامت معنوی و سازمانی در مدارس نقشی مؤثر داشته باشد. بنابراین مسئله‌ی اصلی پژوهش آن است که آیا رابطه‌ی هوش

ابزارهای پژوهش

پرسش‌نامه‌ی هوش معنوی: جهت سنجش مقیاس هوش معنوی از پرسش‌نامه‌ی «هوش معنوی» کینگ^۱ استفاده شده است. پرسش‌نامه‌ی هوش معنوی کینگ^۲ دارای ۲۴ ماده بوده و هدف آن سنجش میزان هوش معنوی از ابعاد مختلف (تفکر وجودی انتقادی، تولید معنای شخصی، بسط حالت هشیاری و آگاهی متعالی) می‌باشد. مقیاس نمره‌گذاری این پرسش‌نامه در یک طیف پنج‌درجه‌ای لیکرتی از «کاملاً مخالفم» (۱) تا «کاملاً موافقم» (۵) درجه‌بندی شده است (۲۲). نمرات بالا نشان‌دهنده‌ی هوش معنوی بالا و یا وجود چنین ظرفیتی است (حداقل امتیاز ۲۴ و حداکثر امتیاز ۱۲۰). روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه مورد تأیید اساتید صاحب‌نظر قرار گرفته و پایایی آن در مطالعه‌ی رقیبی و همکاران (۱۳۸۹) $\alpha=0/83$ ، شریف‌نیا و همکاران (۱۳۹۶) $\alpha=0/88$ و همچنین در مطالعه‌ی کینگ (۲۰۰۸) $\alpha=0/95$ گزارش شده است. پایایی این پرسش‌نامه در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ $0/83$ به دست آمده است.

پرسش‌نامه‌ی اخلاق اسلامی کار: برای سنجش اخلاق اسلامی کار از پرسش‌نامه‌ی «اخلاق اسلامی کار» گل‌پرور و ناد (۱۳۹۰)، استفاده گردید. این پرسش‌نامه دارای ۱۸ سؤال بوده و هدف آن بررسی متغیر اخلاق کار اسلامی می‌باشد. مقیاس نمره‌گذاری این پرسش‌نامه در یک طیف پنج‌درجه‌ای لیکرتی از «کاملاً مخالفم» (۱) تا «کاملاً موافقم» (۵) درجه‌بندی شده است (۲۳). نحوه‌ی نمره‌گذاری به این صورت است که بین ۱۸ تا ۳۰ میزان اخلاق کاری در حد پایین، بین ۳۰ تا ۶۰ میزان اخلاق کاری در حد متوسط و نمره‌ی بالاتر از ۶۰ نشان‌دهنده‌ی میزان اخلاق کاری بالا می‌باشد. روایی صوری محتوایی پرسش‌نامه مورد تأیید اساتید علوم تربیتی قرار گرفته و پایایی آن در مطالعه‌ی صیادی تورانلو (۱۳۹۶) $\alpha=0/85$ ، علی‌الکاطمی (۲۰۰۷) $\alpha=0/85$ و همچنین در مطالعه‌ی گل‌پرور و ناد (۱۳۹۰) $\alpha=0/79$ گزارش شده است. پایایی این پرسش‌نامه در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ $0/86$ به دست آمده است.

پرسش‌نامه‌ی سلامت سازمانی: برای سنجش سلامت سازمانی از پرسش‌نامه‌ی «سلامت سازمانی» هوی (Hoy) و همکاران (۱۹۹۶) استفاده گردید. این پرسش‌نامه دارای ۴۴ سؤال بوده و هدف آن بررسی متغیر سلامت سازمانی می‌باشد.

مقیاس نمره‌گذاری این پرسش‌نامه در یک طیف پنج‌درجه‌ای لیکرتی از «کاملاً مخالفم» (۱) تا «کاملاً موافقم» (۵) درجه‌بندی شده است (۲۴). نحوه‌ی نمره‌گذاری پرسش‌نامه به این صورت است که اگر نمرات پرسش‌نامه بین ۱ تا ۴۴ باشد، میزان سلامت سازمانی ضعیف می‌باشد و در صورتی که نمرات پرسش‌نامه بین ۴۴ تا ۱۳۲ باشد، میزان سلامت سازمانی در سطح متوسطی می‌باشد. همچنین اگر نمرات بالای ۱۳۲ باشد، میزان سلامت سازمانی بسیار خوب می‌باشد. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه، مورد تأیید اساتید علوم تربیتی قرار گرفته و پایایی آن در مطالعه‌ی شریعتمداری (۱۳۸۸) $\alpha=0/89$ ، سلیمانی (۱۳۸۹) $\alpha=0/89$ و همچنین در مطالعه‌ی شریفی و آقاسی (۱۳۸۹) $\alpha=0/96$ گزارش شده است. این پرسش‌نامه در پژوهش به دست آمده است. پایایی این پرسش‌نامه در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ $0/91$ به دست آمده است.

پرسش‌نامه‌ی سلامت معنوی: برای سنجش سلامت معنوی از پرسش‌نامه‌ی «سلامت معنوی» پالوتزین و آلیسون^۳ (۱۹۸۲)، استفاده گردید. این پرسش‌نامه دارای ۲۰ سؤال بوده و هدف آن بررسی متغیر سلامت معنوی می‌باشد (۲۵). این پرسش‌نامه دارای دو زیرمؤلفه‌ی سلامت وجودی و سلامت مذهبی می‌باشد. مقیاس نمره‌گذاری این پرسش‌نامه در یک طیف پنج‌درجه‌ای لیکرتی از «کاملاً مخالفم» (۱) تا «کاملاً موافقم» (۵) درجه‌بندی شده است (۲۵). نمرات بالا نشان می‌دهند که سلامت معنوی بالاست (حداقل امتیاز ۲۰ و حداکثر ۱۲۰ می‌باشد). روایی محتوایی پرسش‌نامه، مورد تأیید اساتید علوم تربیتی قرار گرفت و پایایی آن در مطالعه‌ی شریف‌نیا و همکاران (۱۳۹۶) $\alpha=0/91$ ، شریعتمداری (۱۳۸۸) $\alpha=0/89$ و همچنین در مطالعه‌ی پالوتزین و آلیسون (۱۹۸۲) $\alpha=0/89$ ، گزارش شده است. پایایی این پرسش‌نامه در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ $0/72$ به دست آمده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. پیش از اجرای آزمون‌های استنباطی از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای توزیع طبیعی داده‌ها استفاده شد. با رعایت مفروضه‌ها، الگوی پژوهش و روابط بین متغیرها با استفاده از میانگین، انحراف معیار و آزمون مدل معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS۲۵ و SMART PLS تحلیل شد.

^۱ King

^۲ SISRI

^۳ Palotzin and Allison

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

نمونه‌ی این پژوهش شامل ۳۵۰ نفر از معلمان ابتدایی شهر اردبیل بود. از میان پاسخ‌دهندگان ۶۴/۸ درصد زن و ۳۵/۲ مرد بودند. بیشترین فراوانی تحصیلی مربوط به مقطع

کارشناسی، بیشترین فراوانی سنی مربوط به معلمان با سن ۳۵-۲۵ و کم‌ترین فراوانی مربوط به معلمان با سن ۵۵-۵۰ سال بود. همچنین اکثریت معلمان این نمونه دارای سابقه‌ی کاری ۱۵ تا ۲۰ سال بودند.

شاخص‌های توصیفی

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی طبیعی بودن داده‌ها

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	k-s	P-value
اخلاق اسلامی کار	۷۵/۴۲	۱۳/۵۷	۰/۷۶	۰/۱۴
سلامت سازمانی	۱۷۱/۱۶	۲۸/۵۲	۰/۶۵	۰/۱۱
سلامت معنوی	۹۴/۷۶	۱۵/۷۹	۰/۶۷	۰/۲۱
هوش معنوی	۷۹/۶	۱۳/۲۶	۰/۵۴	۰/۱۷

جدول شماره‌ی (۱) میانگین، انحراف استاندارد و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف را جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها نشان داده است. نتایج آزمون بیانگر این بود که مقدار Z برای تمام متغیرهای پژوهش بزرگ‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. لذا مقدار Z در سطح پنج‌صدم معنادار نیست و این نشان‌دهنده‌ی توزیع نرمال متغیرها است.

برازش مدل اندازه‌گیری

در این تحقیق، برازش مدل با معیارهای پایایی، روایی هم‌گرا و روایی واگرا بررسی شد. برای بررسی پایایی دو معیار آلفای

کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) محاسبه شد. مقدار این دو معیار باید بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۷ باشد تا پایایی مدل اندازه‌گیری قابل قبول باشد. همچنین روایی پرسش‌نامه نیز توسط دو معیار روایی هم‌گرا و روایی واگرا بررسی شد. برای ارزیابی روایی هم‌گرا معیار میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) محاسبه شد که مقدار قابل قبول برای آن باید بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۵ باشد. نتایج این معیارها برای متغیرها مطابق جدول شماره‌ی (۲) می‌باشد.

جدول ۲. آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج‌شده

سازه‌ی پژوهش	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)	میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE)
اخلاق اسلامی کار	۰/۸۶	۰/۹۲	۰/۷۹
سلامت سازمانی	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۶۵
سلامت معنوی	۰/۷۲	۰/۸۵	۰/۷۴
هوش معنوی	۰/۸۳	۰/۸۹	۰/۶۷

نتایج به‌دست‌آمده در جدول شماره‌ی (۲) نشان می‌دهد که همه‌ی مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی سازه‌های پژوهش از ۰/۷ بیشتر است. همچنین مقدار AVE نیز برای سازه‌ها بزرگ‌تر از ۰/۵ به دست آمده است که نشان می‌دهد پایایی و روایی هم‌گرای مدل پژوهش قابل قبول است.

برای روایی واگرا از ماتریسی استفاده می‌کنیم که توسط فورنل و لارکر^{۱)} (۱۹۸۱) ابداع شده است. براساس جدول فورنل و لارکر، مقادیر موجود روی قطر اصلی ماتریس، باید از کلیه‌ی

مقادیر موجود در ستون مربوط به آن بزرگ‌تر باشد. نتایج بررسی روایی واگرا نیز در جدول (۳) آمده است. نتایج روایی واگرا در جدول شماره (۳) نشان می‌دهد جذر میانگین واریانس استخراج‌شده برای هر یک از سازه‌ها در مقایسه با هم‌بستگی آن سازه با سازه‌های دیگر بیشتر است؛ یعنی مقادیر موجود در روی قطر اصلی ماتریس، از کلیه‌ی مقادیر موجود در ستون مربوط آن بزرگ‌تر است و نشان می‌دهد که مدل ما دارای اعتبار تشخیصی بوده و از روایی واگرا برخوردار است.

^{۱)} Fornell & Larcker

جدول ۳. روایی و اگری سازه‌های پژوهش

سازه‌ی پژوهش	اخلاق اسلامی کار	سلامت سازمانی	سلامت معنوی	هوش معنوی
اخلاق اسلامی کار	۰/۹۵			
سلامت سازمانی	۰/۷۵	۰/۸۴		
سلامت معنوی	۰/۷۷	۰/۸۲	۰/۸۶	
هوش معنوی	۰/۸۰	۰/۷۹	۰/۷۷	۰/۸۳

برازش مدل ساختاری

برای بررسی برازش مدل ساختاری از معیارهای مقادیر R Square، معیار Q2 و معیار اندازه‌ی اثر (f2) استفاده می‌کنیم. معیار R Square میزان تأثیر یک یا چند متغیر برون‌زا را بر یک متغیر درون‌زا نشان می‌دهد و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر گرفته شده است. معیار Q2 قدرت پیش‌بینی مدل در متغیرهای وابسته را مشخص می‌کند. در مورد تمامی سازه‌های درون‌زا مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به‌عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی تعیین کرده‌اند.

متغیرهای درون‌زای هر دو سازه قابلیت پیش‌بینی خوبی با سازه‌های مربوط به خود را دارند. معیار اندازه‌ی اثر f2 شدت رابطه‌ی بین سازه‌های مدل را تعیین می‌کند. مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به ترتیب نشان از اندازه‌ی تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک متغیر مکنون بر متغیر مکنون دیگر است. میزان تأثیرات متغیرها بر یکدیگر در جدول شماره (۵) آورده شده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل ساختاری

سازه	مقدار R Square	Q2
اخلاق اسلامی کار	۰/۹۳	۰/۶۹
سلامت سازمانی	۰/۹۲	۰/۵۵
سلامت معنوی	۰/۶۰	۰/۴۲

جدول ۵. مقادیر شاخص اندازه‌ی اثر (f2)

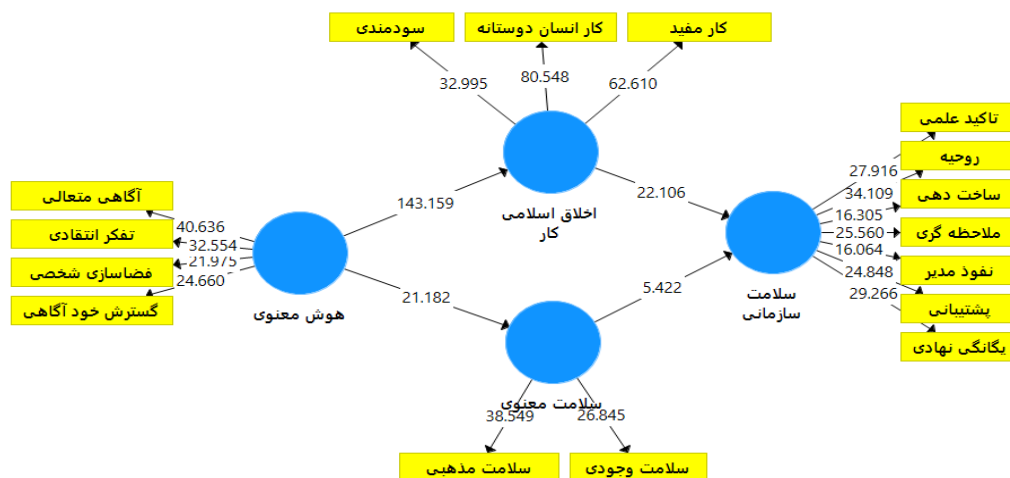
سلامت معنوی	سلامت سازمانی	اخلاق اسلامی کار
	۳/۱۶	اخلاق اسلامی کار
	۰/۲۴	سلامت معنوی
۱/۴۹	۱۲/۴۲	هوش معنوی

* مقادیر f2 در جدول شماره‌ی (۵) نشان‌دهنده‌ی اندازه اثر مناسب برای سازه‌های پژوهش می‌باشد.

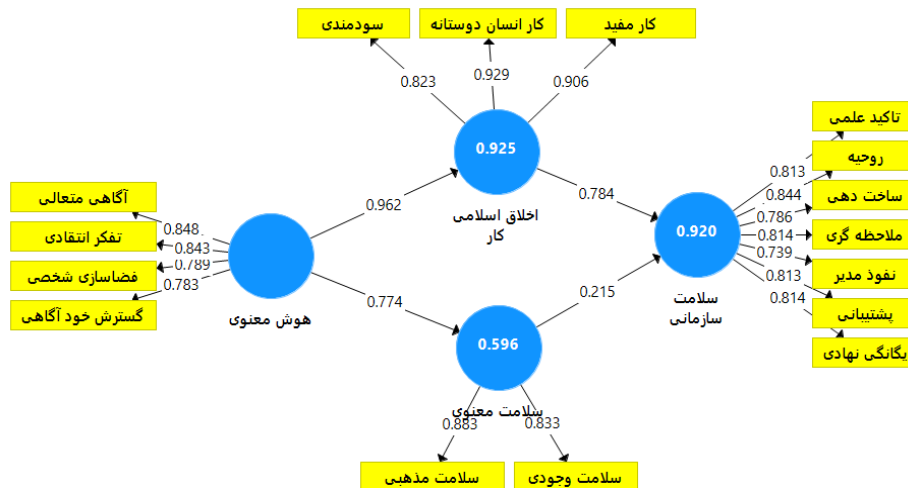
مطابق جدول (۴)، مقدار R Square برای سازه‌ی اخلاق اسلامی کار ۰/۹۳، سازه‌ی سلامت سازمانی ۰/۹۲ و سازه‌ی سلامت معنوی ۰/۶۰ به دست آمده است که نشان‌دهنده‌ی مقدار مناسبی می‌باشد. مقادیر Q2 نشان می‌دهد که

آزمون فرضیه‌ها

برای آزمون مدل مفهومی و فرضیه‌های پژوهش از معادلات ساختاری استفاده شده است. شکل‌های (۱) و (۲) مدل‌های خروجی نرم‌افزار smart pls را نشان می‌دهد.

شکل (۱) مقادیر t مدل اندازه‌گیری

شکل ۲) ضرایب مسیر مدل اندازه‌گیری

جدول ۶. تحلیل مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای اصلی پژوهش

مسیر	فرضیه	ضریب مسیر	مقدار t	P Values	نتیجه
۱	اخلاق اسلامی کار <- سلامت سازمانی	۰/۷۸	۲۲/۱۱	۰/۰۰۰	تأیید
۲	سلامت معنوی <- سلامت سازمانی	۰/۲۱	۵/۴۲	۰/۰۰۰	تأیید
۳	هوش معنوی <- اخلاق اسلامی کار	۰/۹۶	۱۴۳/۱۶	۰/۰۰۰	تأیید
۴	هوش معنوی <- سلامت معنوی	۰/۷۷	۲۱/۱۸	۰/۰۰۰	تأیید

می‌شود. برای بررسی نقش میانجی متغیرهای اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی، و همچنین مجموع اثرات دو متغیر میانجی اثرات غیرمستقیم مورد محاسبه قرار گرفته است که در جدول شماره‌ی (۷) قابل مشاهده است.

با توجه به مقادیر ضرایب معناداری t و ضریب مسیر به‌دست‌آمده در مدل‌های بالا و جدول شماره‌ی (۶) می‌توان نتیجه گرفت که ضرایب معناداری t از ۱/۹۶ بیشتر است؛ پس در سطح اطمینان ۹۹ درصد فرضیه‌های پژوهشی تأیید

جدول ۷. تحلیل مسیر اثرات غیرمستقیم

مسیر	ضریب مسیر	مقدار t	P Values	نتیجه
هوش معنوی <- اخلاق اسلامی کار <- سلامت سازمانی	۰/۷۶	۲۲/۰۱	۰/۰۰۰	تأیید
هوش معنوی <- سلامت معنوی <- سلامت سازمانی	۰/۱۶	۴/۹۶	۰/۰۰۰	تأیید

پرداخته شده است. یافته‌های به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل اطلاعات پژوهشی نتایج ذیل را به دست داده است. براساس الگوی آزمون‌شده‌ی پژوهش، اثر هوش معنوی بر اخلاق اسلامی تأیید شده است. نتایج معادلات ساختاری نشان می‌دهد که ارتباط بین هوش معنوی بر اخلاق اسلامی معنی‌دار است. این یافته با یافته‌های پژوهش‌های محمدی قشلاق (۲۶) و زرنگاریان و عزیز می‌باشد. مطالعه‌ی محمدی قشلاق و نیز زرنگاریان و همکاران هم گویای این هست که هوش معنوی نقش مؤثری در بهبود اخلاق اسلامی کار در بین معلمان دارد. در واقع هوش معنوی و اخلاق اسلامی کار مکمل همدیگر در تعالی معنوی معلمان هستند. در تبیین این یافته- مجله پژوهش در دین و سلامت

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در جدول شماره‌ی (۷) می‌توان بیان کرد فرضیه‌های اصلی ما با احتمال ۹۹ درصد تأیید می‌شود و متغیرهای اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی می‌توانند به‌عنوان میانجی در رابطه‌ی بین هوش معنوی و سلامت سازمانی نقش داشته باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی هوش معنوی با سلامت سازمانی معلمان ابتدایی با نقش واسطه‌ای اخلاق اسلامی کار و سلامت معنوی انجام گرفت. در پژوهش حاضر به بررسی روابط علی بین متغیرها در میان معلمان ابتدایی شهر اردبیل

این یافته‌ها می‌توان گفت که مفهوم اخلاق اسلامی می‌تواند تأثیر فراوانی بر سلامت سازمانی مدرسه داشته باشد. بنابراین ضرورت دارد با توجه به اهمیت این مفهوم و تأثیراتی که بر سایر ابعاد تربیتی دارد، در مدارس و همچنین سایر ارگان‌ها جهت ارتقا و توسعه‌ی آن تلاش‌هایی انجام گیرد؛ چراکه سلامت سازمانی می‌تواند به‌تنهایی نقش ارزشمندی در جهت توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان داشته باشد. یعنی با رعایت اصول اخلاق اسلامی کار، می‌توان به سلامت سازمانی معلمان در مدارس و به‌تبع آن به بازدهی مدارس کمک کرد. در واقع می‌توان گفت که با ترویج مفاهیمی چون وظیفه‌شناسی، نوع‌دوستی و روابط دوستانه، به شکل‌گیری سلامت در همه ابعاد سازمانی کمک می‌شود.

فرضیه‌ی دیگر پژوهش اثر مستقیم سلامت معنوی بر سلامت سازمانی بود که تأیید شد. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های صفیان و همکاران (۱۸) هم‌سو می‌باشد. مطالعه‌ی صفیان و همکاران نشان داد که بین سلامت معنوی و سلامت سازمانی هم‌بستگی مثبت وجود دارد؛ یعنی با افزایش سلامت معنوی، سلامت سازمانی نیز افزایش پیدا می‌کند. این بدین معنا است که هرگونه بهبود معنویت در محیط کاری می‌تواند موجب بهبود سلامت و سلامت معنوی شود. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که علاوه بر استقرار اخلاق اسلامی در مدرسه، سلامت معنوی نیز می‌تواند نقش چشمگیری در افزایش سلامت سازمانی ایفا کند. سلامت معنوی معلمان در مدرسه و کارکنان در ادارات یک ضرورت انکارناپذیر است که ممکن است مورد غفلت مدیران قرار گیرد. اما طبق یافته‌های پژوهش، در صورت توجه و کمک در جهت ارتقای آن، می‌توان سلامت مدارس را تأمین کرد. بنابراین جهت ارتقای سلامت سازمانی می‌توان به سلامت معنوی توجه ویژه‌ای داشت تا مدارس و معلمان از ثمرات ارزشمند آن بهره‌مند شوند. همچنین حرکت به‌سوی سلامت معنوی در محیط مدارس، گامی مؤثر در رسیدن به سلامت سازمانی می‌باشد. در این میان سلامت سازمانی می‌تواند احساس امیدواری، آرامش، ایجاد نگرش مثبت و داشتن معنا و هدف را در زندگی، و همچنین سلامت روان را در فرد و همچنین سلامت سازمانی را باعث شود.

فرضیه‌ی دیگر پژوهش مبنی بر اثر غیرمستقیم اخلاق اسلامی در رابطه‌ی بین هوش معنوی و سلامت سازمانی تأیید شد. این یافته با یافته‌های پژوهش محمدی قشلاق (۲۶) و زرنگاریان و عزیری (۳۰) ترخونی و همکاران با عنوان ارتباط

ها می‌توان گفت که هرچه هوش معنوی معلمان بالاتر باشد، احتمال رعایت اصول و مبانی اخلاقی در مدارس افزایش می‌یابد. هوش معنوی رابطه‌ی تنگاتنگی با رعایت اخلاق اسلامی دارد و نتایج بسیار ارزشمندی را برای معلمان و مدارس ایجاد می‌کند. بنابراین می‌توان گفت که مدارس با اهمیت دادن به رشد متعالی و هوش معنوی معلمان خود و تنظیم منشور اخلاق اسلامی در کار و رعایت مفاد آن، می‌توانند شاهد موفقیت‌های بیشتری باشند. بنابراین مولفه‌های هوش معنوی در شکل‌گیری اخلاقیات در معلمان مفید خواهد بود.

فرضیه‌ی دیگر پژوهش مبنی بر اثر مستقیم هوش معنوی بر سلامت معنوی تأیید شد. نتایج معادلات ساختاری نشان می‌دهد که ارتباط بین هوش معنوی و سلامت معنوی معنی‌دار بود. این یافته با یافته‌های پژوهش‌های شریف‌نیا و همکاران (۲۷) و عاشوری و همکاران (۲۸) هم‌سو می‌باشد. هوش معنوی همان‌طور که شریف‌نیا و همکاران بیان کرده‌اند، بُعد مهم و برجسته‌ی یک زندگی سالم است که منجر به هدف‌دار شدن و معنادار شدن زندگی می‌شود. افرادی که رویدادهای زندگی را معنادار درک می‌کنند، به‌راحتی با مسائل کنار می‌آیند. این امر باعث می‌شود که آنان از سلامت معنوی بالاتری برخوردار باشند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت نتایج مطالعه‌ی حاضر حاکی از آن است که سلامت معنوی معلمان با افزایش هوش معنوی آن‌ها بالاتر می‌رود و هوش معنوی می‌تواند یک متغیر پیش‌بینی‌کننده جهت ارتقای سلامت معنوی معلمان قلمداد شود. همچنین پرورش هوش معنوی در معلمان می‌تواند به درک ارزش و معنای زندگی و حل مسائل یاری رساند و سلامت معنوی معلمان را تضمین کند. بنابراین توصیه می‌شود که مدیران آموزش و پرورش به نقش هوش معنوی در بهبود سلامت معنوی معلمان توجه داشته باشند و جهت بررسی و ارتقای هوش معنوی در معلمان، تلاش و برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام دهند.

فرضیه‌ی دیگر پژوهش نشان داد که ارتباط بین اخلاق اسلامی با سلامت سازمانی معنی‌دار است. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های رضایی و همکاران (۱۳) سلم‌آبادی و همکاران (۲۹) و مرشدی تنکابنی (۱۴) هم‌سو می‌باشد. مطالعه‌ی سلم‌آبادی و همکاران هم‌گویی این است که اخلاق کار اسلامی می‌تواند سلامت سازمانی را پیش‌بینی کند. بنابراین با رعایت اصول اخلاق کاری می‌توان به سلامت سازمانی و به‌تبع آن به بهره‌وری سازمان کمک کرد. در تبیین

پیشنهاد می‌گردد مدیران و متصدیان نظام آموزش و پرورش در راستای تقویت هوش معنوی و اخلاق اسلامی کار برای معلمان برنامه‌ریزی‌های عملی داشته باشند و از این طریق به بهبود سلامت سازمانی مدارس و سلامت معنوی معلمان کمک کنند.

قدردانی

پژوهشگران از همکاری و مساعدت صمیمانه معلمان ابتدایی شهرستان اردبیل در نیل به اهداف پژوهش کمال تشکر را دارند.

ملاحظات اخلاقی

بدین وسیله پژوهشگران اعلام می‌کنند که در این پژوهش، تمامی معیارهای اخلاقی مرتبط، از جمله مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای، علمی و آموزشی، احترام به حقوق و کرامت افراد، عدم ساخت و تحریف اطلاعات، تعارض منافع، رازداری حرفه‌ای، محرمانه بودن پرسش‌نامه‌ها، رضایت آگاهانه‌ی شرکت‌کنندگان در پژوهش و اختیار خروج از آن رعایت شده است. بنابر اظهار مؤلفان مقاله، پژوهش حاضر برگرفته از قسمت کمی پژوهش نویسنده‌ی دوم مقاله است که کمیته‌ی اخلاق دانشگاه محقق اردبیلی با کد اخلاق IR.ARUMS.REC.1399.209 آن را تأیید کرده است.

حامی مالی

بنا به اظهار مؤلفان این مقاله، این پژوهش با حمایت مالی دانشگاه محقق اردبیلی صورت گرفته است.

تضاد منافع

هیچ‌گونه تضاد منافی در این مطالعه وجود ندارد.

مشارکت مؤلفان

نظارت بر مقاله و تدوین آن: مؤلف اول؛ جمع‌آوری داده‌ها: مؤلف دوم؛ تجزیه و تحلیل داده‌ها: مؤلف اول و مؤلف دوم؛ بحث و نتیجه‌گیری: مؤلف سوم و چهارم.

References

1. Schaeffer D, Gille S, Vogt D, Hurrelmann K. National action plan health literacy in Germany origin.

مجله پژوهش در دین و سلامت

بین اخلاق حرفه‌ای و سلامت سازمانی حسابرسان و حسابداران (۳۱) و مرشدی تنکابنی (۱۴) هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که اخلاق اسلامی می‌تواند نقش غیرمستقیمی در ارتقای هوش معنوی و سلامت سازمانی معلمان داشته باشد. با توجه به موارد مذکور می‌توان گفت هرچه اخلاق اسلامی کار در مدرسه بیشتر جاری و قابل درک شود، به همان میزان هوش معنوی و سلامت سازمانی معلمان توسعه می‌یابد. در واقع ارتقای هوش معنوی می‌تواند به بهبود وضعیت سلامت مدارس و سلامت معنوی معلمان کمک کند. با توجه به اهمیت هوش معنوی و سلامت سازمانی پیشنهاد می‌گردد مدیران و مسئولان آموزش و پرورش به تدوین کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزش پیش از خدمت و ضمن خدمت معلمان اقدام کنند.

همچنین فرضیه‌ی دیگر پژوهش مبنی بر اثر غیرمستقیم سلامت معنوی در رابطه‌ی بین هوش معنوی و سلامت سازمانی تأیید شد. این یافته با یافته‌های پژوهش شریف‌نیا و همکاران (۳۲)، عاشوری و همکاران (۳۳)، صفیان و همکاران (۳۴) هم‌سو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که سلامت معنوی نیز می‌تواند همانند اخلاق اسلامی بر هوش معنوی و سلامت سازمانی تأثیر غیرمستقیمی داشته باشد. بنابه نتایج و تبیین‌های صورت گرفته می‌توان گفت که توجه به سلامت معنوی و همچنین اخلاق اسلامی در مدرسه می‌تواند به عنوان ابعاد نامشهود و نامحسوس بر هوش معنوی و سلامت سازمانی مؤثر بوده و در توسعه‌ی ابعاد مختلف آن نقش زیادی داشته باشد. بنابراین ارتقای هوش معنوی که یک بعد مهم و برجسته‌ی یک زندگی سالم است، می‌تواند منجر به سلامت معنوی و روان‌شناختی افراد در محیط کار باشد و به تبع آن سلامت سازمانی مدارس را تضمین کند.

محدودیت‌های پژوهش

مهم‌ترین محدودیت این پژوهش مشغله‌ی کاری معلمان، و عدم رغبت کامل آن‌ها در پاسخ‌گویی به سؤالات پرسش‌نامه بود.

پیشنهادهای پژوهش

با توجه به اینکه تنها ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه بوده، بنابراین پیشنهاد می‌گردد از ابزارهای دیگر مانند مصاحبه نیز در کنار پرسش‌نامه استفاده شود. در بعد کاربردی هم

- development and structure. *Journal of Public Health*. 2023;31(6):905-15.
2. Mohajeran B, Ghaleei A, Ashrafi Salimkandi F, Darvishi ZA. A study of the relationship between social capital and organizational health by the mediating role of organizational self-esteem. *Journal of Applied Sociology*. 2018;29(4):39-58.(Full Text in Persian)
  3. Montazeri M, Ghezelayagh M, Ferdosipour L. A Study of the relationship between organizational health and job performance with the mediating role of psychological empowerment of executive entities staffs of sirjan city. *Palma Journal*. 2017;16(2):141-9.(Full Text in Persian)
  4. Razi S, Akbari M, Shakiba H, Marzban S. Relation between Organizational health and spirituality with organizational entrepreneurship. ethics in science and technology. *Journal of ethics in science and technology*, 10 (2). 2015:110-9. (Full Text in Persian)
  5. Gocen A, Terzi R. The Causal Effect of Spiritual Leadership on Organizational Health in Educational Organizations. *International Online Journal of Educational Sciences*. 2019;11(2).
  6. Jafari M. Investigation of organizational agility in 22 districts of in the municipality of Tehran. *Journal of Cultural Management*. 1396;35(11):71-88. (Full Text in Persian)
  7. Khodayari Fard M, Ghobri Bonab B ,Sohrabi F, Khorami Markani A, Zamanpoor E, Raghebian R, et al. Assessing Construct Validity of Spiritual Intelligence Scale in Iranian Students. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2018;11:329-40. (Full Text in Persian)
  8. Emmons RA. Spirituality and intelligence: Problems and prospects. *The international journal for the psychology of religion*. 2000;10(1):57-64.
  9. Marashi SA, Mehrabiyan T, Mosalman M. The relationship of personality traits and spiritual intelligence with life satisfaction in an industrial company in Ilam, Iran. *Military Caring Sciences*. 2016;3(1):48-55. (Full Text in Persian)
  10. Chehri K, Eslampanah M. The mediating role of citizenship behavior in the relationship between spiritual intelligence and organizational performance of Kermanshah University staff. *Journal of New Approaches in Educational Administration*. 2022;13(1):102-92. (Full Text in Persian)
  11. Abedi Miandeh Z, Moosavi SJ. Relationship between spiritual intelligence and organizational health among the staff of the University of Medical Sciences and Department of Sports in Babol. *Islam And Health Journal*. 2020;5(1):55-62. (Full Text in Persian)
  12. Pakniyat M, Javidi H. Mediating role of citizenship behaviors for spiritual intelligent and organizational mental health. *Psychological Methods and Models*. 2016;7(23):19-38. (Full Text in Persian)
  13. Ramezani MA, Ayoubi M. The effect of Islamic work ethics on organizational culture and organizational health in RIPI. *Quarterly Ethical Research (Association for Islamic Thought)*. 2017;26(7):103-20. (Full Text in Persian)
  14. Morshedi Tonekaboni MH. Role of Islamic work ethics in organizational vitality (Case study). *Islam And Health Journal*. 2019;4(2):41-7. (Full Text in Persian)
  15. Mowgli A, Seyed Javadin R, Ahmadi A, Alavi A. Explaining the model of Islamic work ethics and organizational citizenship behavior through occupational values (case study of Isfahan University of Medical Sciences). *Health Information Management*. 2012;10(30):1-10.
  16. Rahman Sarasht H, Rafiei M. Social responsibilitytrans-organizational ethics. *Tadbir*. 2009;204:22-6.(Full Text in Persian)
  17. Allameh M, Aghaei M. Analysis of the effect of Islamic work ethics On job stress and job satisfaction. *Scientific-Research Quarterly of Islamic Management*. 2013;23(4):678-88.
  18. Safian M, Hassanpour M, Bahmani A, Mousavi Davoudi SM. The relationship between spiritual health and organizational health among the staff of Qom University of Medical Sciences. *J Pizhūhish Dar Dīn Va Salāmat*. 2021;7(4):7-18. (Full Text in Persian)
  19. Isfahanian M. Spiritual health and perspectives. *Journal of Medical Ethics - Scientific Research*. 2012;4(14):41-9. (Full Text in Persian)
  20. Ko S, Venkatesan S, Nand K, Levidiotis V, Nelson C, Janus E. International statistical classification of diseases and related health problems coding underestimates the incidence and prevalence of acute kidney injury and chronic kidney disease in general medical patients. *Internal Medicine Journal*. 2018;48(3):310-5.
  21. Asadzandi M, Abolghasemi H, Javadi M, Sarhangi F. A Comparative Assessment of the Spiritual Health Behaviors of the Iranian Muslim in the COVID-19 Pandemic with Religious Evidence. *Journal of Military Medicine*. 2022;22(8):864-72. (Full Text in Persian)
  22. King U. *The Search for Spirituality: Our Global Quest for a Spiritual Life*. 2008.
  23. Golparvar M, Nadi M. Mediating role of organizational loyalty in relation between work ethic with deviant workplace behavior. 2011.(Full Text in Persian)
  24. Shariatmadari M. Investigating the relationship between organizational health and effectiveness of school administrators in Tehran. *Journal of instruction*

and evaluation. 2009;2(6):119-51. (Full Text in Persian)

25. Paloutzian RF, Ellison CW. Loneliness, spiritual well-being and the quality of life. *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy.* 1982;1(1):224-37.

26. Mohammadi Gheshlagh P. The study of spiritual intelligence and Islamic ethics in the religious education of high school girl students in Urmia with the role of Islamic teachings and Imam Khomeini's views. *Quarterly Ethical Research (Association for Islamic Thought).* 2018;4(32):165. (Full Text in Persian)

27. Sharif Nia H, Soleimani MA, Ebadi A, Taghipour B, Zera'tgar L, Shahidifar S. The Relationship between Spiritual Intelligence, Spiritual Well-Being and Death Anxiety among Iranian Veterans. *Journal of Military Medicine.* 2022;19(4):336-43. (Full Text in Persian)

28. Ashouri J, Saffarian M, Yousefi N. The relationship between religious orientation, optimism and spiritual intelligence with the spiritual health of Quran teachers. *Psychol Relig.* 2013;7:125-36.

29. Salamabadi M, Alirezaei M, Iqbal Nasab H, Zarei M. Investigating the relationship between Islamic work ethics and the organizational health of Pakdasht teachers. *International Congress on Culture and Religious Thought*;2014. (Full Text in Persian)

30. Zarnagarian A, . The effect of Islamic spiritual intelligence and Islamic work ethics on organizational commitment and employees' intention to leave their jobs (case study: Islamic Culture and Guidance Organization). *Islamic management.* 2019;107(27):125-47. (Full Text in Persian)

31. Tarkhouni B, Rahmani M. The Relationship Between Professional Ethics and Organizational Health of Auditors and Accountants. 2021;12(2):201-16.(Full Text in Persian)

32. Sharif Nia H, Soleimani M, Ebadi A, Taghipour T, Zaregargar L, Shahidi S. Relationship between spiritual intelligence and spiritual health with death anxiety in Iranian veterans. *military medicine.* 2022;19(4):336-43. (Full Text in Persian)

33. Ashuri J, Safarian M, Yousefi N. The relationship between religious orientation, optimism and spiritual intelligence with the spiritual health of Quran teachers. *Psychology and religion.* 2014;26(7):39-128. (Full Text in Persian)

34. Safian M, Hassanpour M, Bahmani A, Mousavi-Davoudi SM. The Relationship between Spiritual Health and Organizational Health among the Staff of Qom University of Medical Sciences. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat.* 2021;7(4):7-18. (Full Text in Persian)